

Hazelaarhakhout

een eeuwnoude vorm van bosbeheer

Inhoud

Een eeuwenoude vorm van bosbeheer 3

De producten en hun toepassingsmogelijkheden 5

Bonenstaken (moestuin) 5

Rijshout (voor moes- en siertuin) 6

Afboorden van moestuinbedden 7

Tuinornamenten 8

Tunnels 8

Steun voor klimplanten 9

Vlechtwerk voor hekken, schuttingen en nog veel meer 10

Staken en binders voor onder andere het vlechten van heggen 11

Boompalen 13

Bijzondere toepassingen 13

Takkenbossen 13

Haardhout of houtskool 14

Spars 15

Hoe te bestellen 16

Hazelaarhakhout

Een eeuwnoude vorm van bosbeheer

Hazelaarhout is prachtig om te gebruiken in en rond je erf, tuin en moestuin. Het werd eeuwenlang gekapt en gebruikt, maar zoals met al het hakhout, wilg uitgezonderd, is het uit beeld verdwenen. Te duur (arbeidsintensief), vervangen door bamboe, geïmpregneerde houten hekken, plastic netten enz. Met het in 2020 door Heg & Landschap en de stuurgroep Kromme Rijnstreek gestarte hazelaarhakhoutproject willen we uitzoeken of we oude hakhoutbossen kunnen behouden. Behouden voor ons landschap, haar natuur en cultuurhistorie. Daarvoor moet het hout wel iets opleveren.

We laten je eerst zien wat hazelaarhakhout is, wat er zoal uit een hazelaarhakhoutbos komt en hoe dat gebruikt kan worden op je erf, je tuin of bij het telen van groenten. Hakhout is een eeuwnoude vorm van bosbeheer. In bos dat als hakhout beheerd wordt, worden bomen (struiken) om de zoveel jaar laag bij de grond wordt afgezaagd (afgezet) om het hout vervolgens voor allerlei zaken te gebruiken. Soorten die vaak als hakhout beheerd werden zijn onder andere es, eik en wilg maar ook hazelaar. Elke keer dat het hout bij de stonk wordt afgezaagd loopt de stonk weer uit met niet één maar meerdere scheuten (telgen genoemd). De stonk, meestal hakhoutstoof genoemd, wordt zo steeds groter. In een hakhout perceel zie je letterlijk door de bomen (telgen) het bos niet meer. Afhankelijk van het gebruik van de telgen, laat een gebruiker het hakhout meer of minder lang doorgroeien. Het perceel dat we dit seizoen gezaagd hebben is circa 8 jaar geleden voor het laatst afgezet. Op de foto's een impressie van ons bos en een van de best beheerde hazelaarbossen in Engeland (Heath House in Wiltshire, Zuid Engeland) waar het hakhout al 200 jaar regelmatig afgezet wordt. Binnenkort zal de met blad bedekte grond er veranderen in een enorm veld van bluebells, sleutelbloemen, aronskelken en bosbingelkruid. Maar dit terzijde.

Hakhoutstoof met groot aantal telgen, dik en dun. Eerste telgen zijn laag op stoof afgezaagd.

Zagen en selecteren is, begin november, begonnen. Op voorgrond bos met binders en vlechthout.

Hakhoutbos in Engeland. Rechts achter wordt gezaagd, links achter worden het gekapte hout schoongemaakt en gesorteerd. Op voorgrond klein vuur om restmateriaal te verbranden en verspreid gelegen de gekapte stoven.

Hakhoutbos in het voorjaar. Foto (courtesy Marilyn Jane) genomen in Piddles wood (UK).

De producten en hun toepassingsmogelijkheden

Bonenstaken (moestuï)

Voor klimmende bonen (stokbonen) biedt hazelaarhout een prima alternatief voor uit Azië geïmporteerde bamboestokken. Onze bonenstaken zijn 230-240 cm lang en hebben aan de onderzijde een doorsnede van 4-5 cm. Ze zijn niet zo recht als bamboestokken maar zijn mooi, geven het traditionele beeld aan de moestuin en bieden de klimmende bonen de steun die ze nodig hebben. Hazelaar bonenstaken gaan enkele seizoenen mee, maar haal ze na de oogst wel uit de grond en sla ze op. Op de foto's een beeld van de bonenstaken gekapt en opgebost in het bos, en hun toepassing in de moestuin.

Bossen bonenstaken klaar voor aflevering (februari 2021).

Bonenstaken in ommuurde tuin landgoed Zuylestein, Leersum (juni 2020).

Rijshout (voor moes- en siertuin)

Rijshout is het fijn vertakte tophout. In ons geval van de hazelaartelgen. Rijshout is de ideale steun in je moestuin voor klimmers als erwten en peultjes, maar ook in de siertuin voor een klimmer als de veelkleurige siererwt (*lathyrus*). Rijshout is een alternatief voor bamboe, betonijzer, kippengaas of plastic netwerk. Het kan op diverse lengtes geleverd worden. We hebben het nu gekapt op 1-1,5 meter lengte. Rijshout is naast een perfecte steun voor klimmers ook een mooi, natuurlijk gezicht in de tuin. Het rijshout is vooral bedoeld voor eenjarige planten. Het wordt aan het einde van het seizoen meestal weggedaan of kan als aanmaakhout in de haard gebruikt worden. Op de foto's enkele voorbeelden van het gekapte rijshout en de toepassing ervan in een moestuin.

Bossen rijshout. Heath House, maart 2021.

Rijshout ondersteunt kapucijners. Ommuurde tuin landgoed Zuylestein, juni 2020.

Afboorden van moestuinbedden

Moestuinbedden kunnen we afboorden met een vlechtwerk van hazelaar vlecht hout. Zo voorkom je dat er op de bedden gelopen wordt, compost op de paden komt of houtsnippers in het moestuinbed. Voor deze afbakening, die net zo goed voor bloemperken gebruikt kan worden, hebben we een combinatie nodig van vlecht hout en paaltjes. Beide zijn producten die we uit het hakhout selecteren. Het vlecht hout is aan de uiteinde 2,5-3,5 cm doorsnede en kan in verschillende lengten geleverd worden. Dit afhankelijk van de afmetingen van de bakken. We hebben ons gericht op bakken van 2 meter lang bij 1 meter breed. De hoogte kan uiteraard ook variëren. Wij gaan in de pakketten (vlecht hout + paaltjes) die we aanbieden (zie verderop in de nieuwsbrief) uit van 20-25 cm hoge bedden. Het in elkaar zetten van een verhoogd moestuinbed/bloemenbak is eenvoudig. Het onbehandelde hout gaat enkele jaren mee. De levensduur is korter als het moestuinbed opgevuld wordt met grond, tenzij er aan de binnenzijde van het vlechtwerk een beschermende laag wordt aangebracht.

Afboording bloementuin met vlechtwerk van hazelaar en detail vlechtwerk.

Tuinornamenten

Van hazelaarhout kunnen allerlei constructies voor de tuin gemaakt worden. We noemen er een paar die ook in de verderop in de nieuwsbrief genoemde producten terug te vinden zijn:

Tunnels

Tunnels van hazelaarhout. Het hout loopt niet, zoals wilg, uit maar dient als plantensteun en versiering. Voor het maken van de tunnels gebruiken we binders (telgen van circa 4 meter lang, 2-3 cm dik aan de basis), dunne binders (in Engeland fairy (elfen) binders genoemd) om de bogen met elkaar te verbinden en korte staken om de bogen in de grond vast te zetten. Voor een tunnel houden we een minimum van 3 bogen aan. De bijgaande foto toont een boog voorzien van 5 dwarsverbindingen. We gaan in onze bogen echter uit van 3 dwarsverbindingen (beide zijden op circa 1 meter hoogte en bovenin de boog).

Tunnel van dikke en dunne hazelaarbinders.

Steun voor klimplanten

Je kunt van alles en nog wat vlechten als steun voor klimplanten. Kijk eens op internet en je zult versteld staan. Hierbij twee voorbeelden: een spiraalvorm en een tipivorm. In beide gevallen (zie de bestellijsten verderop) is hiervoor nodig: vlechthout (takken van circa 3,5 meter lang en aan het onderende 2,5-3,5 cm doorsnede) en hele fijne binders (circa 3,5 meter lang en aan het onderende 1,5-2,5 cm doorsnede). Een combinatie dus van dikkere en dunne lange telgen. De dikste binders zorgen voor de structuur van de constructie, de dunne binders voor de plantensteun en het karakter. Bij de tipi wordt het vlechthout met beide einden in de grond geduwd. De spiraal en tipi zijn eenvoudig zelf in elkaar te zetten en de gewenste vorm te geven. Ze gaan een paar jaar mee.

Boven: Voorbeeld van hoe plantensteun Hut gemaakt kan worden. Foto The Natural Path.

Links: Voorbeeld van hoe tipi gemaakt kan worden. Foto toont tipi van wilgentenen. Foto Country Living.

Vlechtwerk voor hekken, schuttingen en nog veel meer

Hazelaarhakhout is bij uitstek te gebruiken voor het vlechten van hekken en schuttingen. In England worden nog altijd op ambachtelijke wijze, handmatig, veel horden (*hurdles*) gemaakt. Hurdles worden gemaakt van gespleten vlechthout. Hierdoor gaan ze langer mee dan wanneer het hout niet gespleten zou worden. Deze techniek hebben wij nog niet onder de knie, maar ook van niet gespleten hazelaartakken kan prima een afscheiding gevlochten worden. Hazelaarhout gaat bovendien langer mee dan wilgentenen.

Vlechtwerk van gespleten hazelaarbinders.

Schutting gevlochten van niet gespleten hazelaarvlechthout.

XXX

Staken en binders voor onder andere het vlechten van heggen

Bij het vlechten van heggen worden vaak staken en binders gebruikt. Tot nu toe gebruikten we hiervoor in Nederland voornamelijk kastanjepaaltjes uit Frankrijk en wilgenscheyten (bleeslatten of binders genaamd) uit de Nederlandse grienden. Dit jaar zijn de meeste heggenvlechters overgestapt op hazelaarstaken en -binders. De hazelaarstaken zijn 1,6 meter lang en 5-7 cm in doorsnede aan de onderzijde. De binders zijn 4-4,5 meter lang en 2-2,5 cm in doorsnede aan de onderzijde. De staken kunnen ook voor het eerder genoemde vlechtwerk gebruikt worden of voor moestuinbedden. De juiste lengte is dan wel van belang. Ook binders kunnen voor andere zaken (vlechtwerken, tuinornamenten) gebruikt worden.

Blik op werk in het hakhout. Op voorgrond links: gestapelde bundels staken. Daarvoor vlechthout. Rechts voor boompalen.

Tegen eik geparkeerde bossen binders bestemd voor een heggenvlechter, Heath House (UK), december 2020.

Boompalen

Voor nieuw geplante (fruit)bomen kunnen hazelaarstaken van iets groter formaat worden gebruikt: 7-10 cm doorsnede en 2-2,5 meter lang. Al dan niet geschild vormen ze een natuurlijke en artistieke ondersteuning van de nieuwe boompjes.

Geschilde hazelaarpalen als steun voor jonge bomen. Foto de Stadsbomerij, Almere.

Bijzondere toepassingen

Het hakhout kent een aantal bijzondere toepassingen die we hier willen vermelden om te laten zien dat eigenlijk voor alles wat gekapt wordt een toepassing is, hoewel ze niet allemaal meer toegepast zullen worden.

Takkenbossen

Takkenbossen kunnen worden gebruikt voor de bescherming van oeverranden maar zijn ook prima voor het maken van een takkenril in de tuin. Takkenbossen worden meestal van resthout (veelal toppen) gemaakt dat in lengtes van 2 meter en een doorsnede van 30 cm wordt samengebonden. Op de foto is een takkenril te zien van hazelaarhout dat overigens niet was opgebost maar los is aangevoerd.

Takkenril van hazelaartelgen. Palen zijn van Frans kastanjehout.

Haardhout of houtskool

Het dikke hout (> 10 cm doorsnede) kan gebruikt worden als haardhout maar kan ook dienen voor de productie van houtskool. In het hazelaarperceel dat we dit jaar afgezet hebben, zat weinig dik hout. Niettemin bekijken we de mogelijkheid of het mogelijk is volgend jaar een weekeinde te organiseren waarin we met een groep enthousiastelingen houtskool gaan maken. Twee dagen en nachten kamperen om samen, onder deskundige begeleiding van een Engelse houtskoolbrander, een meiler te bouwen en deze te stoken. Verhalen, muziek, een enkel drankje, ze zullen niet uitblijven. Aan het slot van het weekeinde zal de meiler geopend worden en zal, als alles goed is gegaan, een enorme hoeveelheid houtskool te zien zijn. Allemaal, voor alle duidelijkheid, ter viering van het hazelaarhakhout.

XXXX

Spars

Spars zijn gespleten, gepunte en gedraaide stukken hazelaarhout van 45-70 cm die in Engeland nog altijd handmatig gemaakt en door rietdekkers gebruikt worden voor het vastzetten van riet bij het dekken van een dak. Op de foto zijn bundels gads te zien. Deze korte stukken hazelaar zullen in 4-en worden gespleten om daarmee spars te maken.

Bundels hazelaar (*rods*) waarvan *spars* gemaakt zullen worden.

De *spars* (gespleten en gepunte *rods*) klaar voor de dakdekker.

Hoe te bestellen

